

Civil procedure / Postępowanie cywilne

chair/ prowadzący: dr hab. Tadeusz Zembruski, prof. ucz.

language/ język: PL

panellists / paneliści:

Jan Ciaptacz - Przyłączenie osoby trzeciej do postępowania arbitrażowego w międzynarodowym arbitrażu handlowym – regulacje instytucjonalne / *Joinder in international commercial arbitration – institutional approaches*

Sebastian Juszcak - Prawne uwarunkowania partycypacji inwestora w infrastrukturze społecznej i technicznej – stan de lege lata i postulaty de lege ferenda / *Legal conditions for investor participation in social and technical infrastructure - de lege lata state and de lege ferenda postulates*

Marcin Muszyński - Zakaz wydania kasatoryjnego wyroku przez Sąd Najwyższy ze względu na wadliwe uzasadnienie jako ograniczenie dostępu stron do nadzwyczajnego środka odwoławczego / *Prohibition of the Supreme Court from issuing a cassation verdict due to defective justification as a restriction on the parties' access to an extraordinary remedy*

Sandra Hadrowicz - Restytucja pieniężna w polskim porządku prawnym / *Monetary restitution in the Polish legal order*

Aleksandra Żytko - Prawo własności w III Statucie litewskim - romanistyczny przeszczep a rodzima kultura prawna / *Property rights in the Third Statute of Lithuania - Romanist transplantation vs. native legal culture*

Paulina Wolszczak - Złożona podmiotowość prawna gminy oraz jej implikacje na gruncie prawa cywilnego / *The complex legal subjectivity of the commune and its implications under civil law.*

Przyłączenie osoby trzeciej do postępowania arbitrażowego w międzynarodowym arbitrażu handlowym – regulacje instytucjonalne

Jan Ciptacz
(Nauki prawne)

Celem niniejszego referatu jest zbadanie, w jaki sposób instytucje arbitrażowe regulują przyłączenie osoby trzeciej do postępowania arbitrażowego oraz zidentyfikowanie polityk, które stoją za poszczególnymi modelami regulacji powyższego mechanizmu. W ramach niniejszego referatu autor omówi regulaminy arbitrażowe wiodących globalnych oraz regionalnych instytucji arbitrażowych, a także instytucji arbitrażowych mających siedzibę w Polsce. Prezentowane badania zostały przeprowadzone przy użyciu metody dogmatycznej oraz analizy prawnoporównawczej postanowień odnoszących się do przyłączenia osoby trzeciej do postępowania zawartych w wybranych regulaminach instytucjonalnych. Analiza przedstawiona w referacie obejmuje cztery kwestie, które zazwyczaj są objęte postanowieniami regulaminów arbitrażowych dotyczących przyłączenia osoby trzeciej do postępowania.

Pierwsza część referatu jest poświęcona kwestii zgody na przyłączenie osoby trzeciej do postępowania. Autor dokonuje w niej analizy regulaminów arbitrażowych, które dla przyłączenia osoby trzeciej nie wymagają następnej (*ad hoc*) zgody zainteresowanych stron, a także regulaminów, na gruncie których dopuszczalność przyłączenia osoby trzeciej jest uzależniona od zgody wszystkich lub niektórych zaangażowanych stron. Następnie autor wskazuje argumenty przemawiające za zastosowaniem każdego z powyższych modeli oraz omawia wpływ tych modeli na dynamikę wielopodmiotowych postępowań arbitrażowych.

Druga część referatu dotyczy wymogu wystąpienia z roszczeniami przeciwko lub przez osobę trzecią przyłączoną do postępowania. Autor w pierwszej kolejności dokonuje analizy regulaminów, zgodnie z którymi strona postępowania lub osoba trzecia musi – wraz z wnioskiem o przyłączenie lub bezpośrednio po uwzględnieniu tego wniosku – wystąpić z roszczeniami, a także regulaminów, które dopuszczają przyłączenie osoby trzeciej również bez dochodzenia przeciwko lub przez osobę trzecią roszczeń. Następnie autor omawia konsekwencje poszczególnych modeli dla rozstrzygania sporów wielopodmiotowych w arbitrażu.

Trzecia część referatu odnosi się do terminów związanych z przyłączeniem osoby trzeciej do postępowania. Analizie poddane zostają ramy czasowe, w których – na gruncie badanych regulaminów – dopuszczalne jest złożenie wniosku o przyłączenie, a także wpływ ograniczeń czasowych na efektywność rozwiązywania sporów wielopodmiotowych. Powyższa analiza pokazuje w szczególności, w jakim stopniu zwiększenie elastyczności regulacji przyłączenia osoby trzeciej może zagrażać efektywności postępowania oraz wykonalności przyszłych wyroków arbitrażowych.

W czwartej części autor skupia się na rolach, które mogą być przypisane osobie trzeciej przyłączonej do toczącego się postępowania. Prowadzona analiza dotyczy przede wszystkim regulaminów, które przewidują przyłączenie osoby trzeciej w innej roli niż strona postępowania, a także zmierza do identyfikacji konsekwencji takich rozwiązań dla przebiegu postępowania.

Pierwsza hipoteza badawcza, do weryfikacji której zmierzają przeprowadzone badania, jest taka, że znajdujący zastosowanie w danej sprawie model regulacji przyłączenia osoby trzeciej do postępowania arbitrażowego, w tym przede wszystkim sposób uregulowania poszczególnych kwestii omówionych w niniejszym referacie, ma istotny wpływ na równowagę między efektywnością, sprawiedliwością oraz integralnością postępowania arbitrażowego. Druga hipoteza badawcza odnosi się do tego, że elastyczne uregulowanie omawianych powyżej kwestii pozwoli stworzyć ramy prawne dla postępowań arbitrażowych, które będą lepiej dostosowane do rozstrzygania sporów powstających na gruncie wielostronnych i wielokontraktowych stosunków prawnych.

słowa kluczowe: spory wielostronne, postępowanie arbitrażowe, efektywność, interwencja, instytucja arbitrażowa

Prawne uwarunkowania partycypacji inwestora w infrastrukturze społecznej i technicznej – stan de lege lata i postulaty de lege ferenda

Sebastian Juszcak
(Nauki prawne)

Celem wystąpienia jest zbadanie prawnych uwarunkowań partycypacji inwestora w infrastrukturze społecznej i technicznej w polskim porządku prawnym. Problematyka prawnych uwarunkowań partycypacji inwestora ma zarówno ogromny walor teoretycznopoźnawczy, jak i duże znaczenie praktyczne. W warstwie teoretycznej niniejsza kwestia jak w soczewce skupia w sobie problem odnalezienia równowagi pomiędzy interesem prywatnym, a publicznym. Z kolei o praktycznej doniosłości tej tematyki dowodzą problemy związane z realizacją nowych inwestycji, które na skutek konfliktu między inwestorem a gminą mogą być pozbawione odpowiedniej komunikacji, mediów czy infrastruktury lub ta pojawi się z opóźnieniem.

To zagadnienie nie było do tej pory przedmiotem szerszego badania w literaturze. Dotychczasowe wnioski w tym aspekcie zostały przedstawione na gruncie konkretnych instytucji, które taką partycypację regulują – mowa o opłacie adiacenckiej, umowie drogowej oraz konieczności spełnienia standardów urbanistycznych na gruncie specustawy mieszkaniowej.

Autor stawia hipotezę, że model *de lege lata* partycypacji inwestora w infrastrukturze nie jest optymalny w związku z brakiem właściwych regulacji, ich nieprecyzyjnością czy ograniczoną możliwością ich zastosowania.

Do zbadania prawnych uwarunkowań partycypacji zostaną zastosowane dwie metody badawcze – metoda dogmatycznoprawna oraz prawnoporównawcza. Przy analizie dogmatycznoprawnej zostanie wzięta pod uwagę nie tylko treść normatywna regulacji prawnych, ale również wykładnia wypracowana w doktrynie oraz w orzecznictwie. Analizie zostaną poddane tak akty o zasięgu krajowym, jak i lokalnym. Z kolei metoda prawnoporównawcza posłuży do zbadania, w jaki sposób partycypacja inwestora jest określona w innych porządkach prawnych – w szczególności w Wielkiej Brytanii.

Wstępne wnioski wynikające z badania to dostrzeżenie niedostatków obowiązujących regulacji, które albo mają ograniczony zakres zastosowania albo są niewystarczające rozbudowane. Stąd celem analizy będzie odnalezienie adekwatnego modelu partycypacji inwestora również w oparciu o doświadczenia zagraniczne

słowa kluczowe: partycypacja, inwestor, opłata adiacencka, umowa drogowa, infrastruktura, specustawa mieszkaniowa

Zakaz wydania kasatoryjnego wyroku przez Sąd Najwyższy ze względu na wadliwe uzasadnienie jako ograniczenie dostępu stron do nadzwyczajnego środka odwoławczego

Marcin Muszyński
(Nauki prawne)

Nowelizacja k.p.k. z dnia 19 lipca 2019 r. wprowadziła zmiany, które przyczyniły się do modyfikacji stadiów procesu karnego. Pośród nich należy wskazać nowy art. 537a k.p.k., który ustanowił zakaz uchylenia wyroku sądu odwoławczego przez Sąd Najwyższy, w sytuacji gdy uzasadnienie sądu II instancji nie spełnia wymogów określonych w art. 457 § 3 k.p.k., co w oczywisty sposób stanowi naruszenie zasady rzetelnego postępowania. Strona procesu jest uprawniona do wniesienia kasacji, jeżeli orzeczenie sądu II instancji obarczone jest naruszeniami wymienionymi w art. 439 k.p.k. lub innymi rażącymi naruszeniami prawa. Rażące naruszenie prawa jest to kategoria obrazy przepisów postępowania, która ma charakter wyraźny i niewątpliwy.

Mimo tego znaczącego charakteru, uchybienia te będą widoczne, co do zasady jedynie wtedy, gdy sąd sporządzi uzasadnienie, w ramach którego odniesie się do argumentacji zawartej w środku odwoławczym. Ze względu na powyższe, ustawodawca ustanowił art. 457 § 3 k.p.k., który normuje, jakie elementy powinno zawierać uzasadnienie sądu II instancji, aby wypełniać dyrektywę przekonywania uczestników procesu. Zaniechanie wypełnienia tegoż obowiązku skutkować będzie ograniczeniem możliwości zaskarżenia orzeczenia przez stronę i może nadać wyrokowi charakter arbitralny, albowiem niemożliwym będzie skontrolowanie jego zasadności. Mimo tego, iż wspomniany przepis dotyczy uzasadnienia, które jest dokumentem sprawozdawczym, w orzecznictwie przyjmuje się, że stanowi ono elementem orzeczenia i powinno być, co do zasady, traktowane na równi z nim.

W aspekcie powyższego koniecznym jest podkreślić, iż strona, apelując od wyroku sądu I instancji, stawiając konkretne zarzuty, chce, aby sąd odwoławczy ustosunkował się do stawianej argumentacji i przeprowadził kontrolę orzeczenia. W sytuacji jednak, gdy sąd II instancji wyda orzeczenie wraz z uzasadnieniem, w ramach którego nie odniesie się on do podniesionych zarzutów, strona będzie miała ograniczony dostęp do wniesienia kasacji, bowiem naruszenia przepisów nie będą widoczne ze względu na lakoniczność uzasadnienia sądu II instancji, a SN nie będzie uprawniony do uchylenia tegoż wyroku ze względu na zarzut błędnego sporządzenia uzasadnienia.

słowa kluczowe: kasacja, nadzwyczajne środki zaskarżenia, dostęp

Restytucja pieniężna w polskim porządku prawnym

Sandra Hadrowicz
(Nauki prawne)

Jednym z głównych celów badawczych rozprawy doktorskiej jest ustalenie czy w polskim porządku prawnym dopuszczalne jest żądanie odszkodowania w wysokości kosztów potrzebnych do przywrócenia stanu poprzedniego (tzw. restytucja pieniężna). Polski kodeks cywilny przewiduje bowiem, że naprawienie szkody powinno nastąpić według wyboru poszkodowanego bądź przez przywrócenie stanu poprzedniego, bądź przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej. Wynika to z brzmienia art. 363 § 1 zd. 1 KC. Przepis ten zakłada dopuszczalność żądania odszkodowania pieniężnego i restytucji naturalnej jako równoprawnych form. Jednocześnie należy zauważyć, że są to formy alternatywne, które powinny być stosowane w sposób nieprowadzący do zatarcia granicy między nimi. Wskazany podział na sposoby naprawienia szkody ma bowiem charakter dychotomiczny. Każde świadczenie odszkodowawcze musi być możliwe do przyporządkowania jako przywrócenie stanu poprzedniego bądź odszkodowanie pieniężne.

W praktyce stosowania prawa występują jednak takie świadczenia, które trudno jest zakwalifikować jako jeden z dwóch sposobów naprawienia szkody. Takim przypadkiem jest praktyka orzecznicza polegająca na zasądzaniu odszkodowania w wysokości kosztów potrzebnych do przywrócenia stanu poprzedniego, stosowana przede wszystkim – choć nie tylko - w sprawach związanych z naprawą szkód komunikacyjnych. Jej przyjęcie doprowadziło do zażartej dyskusji w doktrynie dotyczącej tego, z jakim sposobem naprawienia szkody mamy w tym wypadku do czynienia – odszkodowaniem pieniężnym czy restytucją naturalną, a może świadczeniem *sui generis*? W przeciwieństwie bowiem do odszkodowania pieniężnego, restytucja pieniężna wyliczana jest za pomocą metody kosztorysowej, a nie metody dyferencyjnej. Jednocześnie uznanie jej za przywrócenie stanu poprzedniego stałoby w sprzeczności z niepieniężnym charakterem tego sposobu naprawienia szkody.

Roszczenie o restytucję pieniężną – odmiennie niż w niektórych porządkach prawnych - nie zostało bowiem wprost przewidziane w prawie polskim. Przykładowo w prawie niemieckim kwestię tę reguluje § 249 ust. 2 BGB. Nie przesądza to jednak jeszcze o niedopuszczalności stosowania restytucji pieniężnej w prawie polskim. Niektóre zagraniczne systemy prawne (np. Francja) - mimo braku wyraźnych przepisów prawnych - dopuszczają możliwość zasądzenia odszkodowania w wysokości kosztów niezbędnych do przywrócenia stanu poprzedniego. Z drugiej jednakże strony w części systemów prawnych (np. Austrii), w których ten rodzaj roszczenia nie jest wprost przewidziany, restytucja pieniężna jest kwestionowana, a niekiedy nawet odrzucana.

Mimo doktrynalnych i orzeczniczych prób zakwalifikowania restytucji pieniężnej jako jednego z dwóch sposobów naprawienia szkody, nie wypracowano stanowiska, które nie budziłoby wątpliwości dogmatycznych. Co więcej, w polskiej literaturze brak jest rozważań na temat granic restytucji pieniężnej. Dotychczasowe badania ograniczały się do tej instytucji w kształcie funkcjonującym w polskim orzecznictwie. W judykaturze przeważa pogląd, że roszczenie o restytucję pieniężną nie zależy od tego, czy poszkodowany dokonał restytucji i czy w ogóle zamierza to zrobić. Przykładowo, jest ono możliwe nawet wówczas, gdy poszkodowany sprzedał uszkodzony pojazd, nie dokonując jego naprawy. Oderwanie roszczenia o restytucję od skutku w postaci naprawy uszkodzonego przedmiotu nie jest jednak jedynym możliwym rozwiązaniem. Z tego względu konieczne jest ustalenie czy możliwe jest przyjęcie restytucji pieniężnej w polskim porządku prawnym, ale w formie odpowiadającej założeniom polskiego modelu kompensacji szkody.

W badaniach przyjęto hipotezę badawczą, że dochodzenie roszczenia o restytucję pieniężną jest w polskim porządku prawnym wyłączone na podstawie art. 363 KC.

Do przeprowadzenia zaplanowanych badań wykorzystane zostaną trzy metody badawcze: metoda dogmatyczna, metoda komparatystyczna oraz ekonomiczna analiza prawa.

słowa kluczowe: restytucja pieniężna, metoda kosztorysowa, naprawienie szkody, restytucja naturalna, odszkodowanie pieniężne

Prawo własności w III Statucie litewskim - romanistyczny przeszczep a rodzima kultura prawna

Aleksandra Żytka
(Nauki prawne)

Wpływ prawa rzymskiego na rozwój myśli prawnej I Rzeczypospolitej zdaje się być w literaturze niedoceniany. Nie można bowiem pominąć faktu, iż uchwalane na przestrzeni XVI wieku trzy Statuty litewskie zawierały liczne treści recypowane z prawa rzymskiego, które twórczo przeplatają się z wpływami rodzimej kultury prawnej.

To właśnie z połączenia tradycji prawnej Rzeczypospolitej i recypowanego prawa rzymskiego wyłonił się III Statut Litewski, obowiązujący nieprzerwanie od 1588 do 1840 roku.

Nie sposób przecenić znaczenia tej kodyfikacji dla rozwoju myśli prawnej I Rzeczypospolitej - bowiem już po około 20 latach obowiązywania na Litwie tak zakorzeniła się ona w ramach systemu prawnego wspólnej Rzeczypospolitej Polaków i Litwinów, że i niechętni prawu rzymskiemu „Koroniarze” od drugiej połowy XVII wieku uznawali tenże III Statut, wraz z jego romanistycznymi zapożyczeniami, za prawo posiłkowe w Koronie Królestwa Polskiego.

Wspomniana kodyfikacja litewska z 1588 roku zakorzeniła się do tego stopnia, że w XVIII wieku Hugo Kołłątaj, tak się o niej wypowiadał: „Mówiąc o Statucie litewskim mówię o księdze, której bez winnego uwielbienia wspomnieć nie można”.

Jeśli chodzi o wstępne wnioski badawcze można wskazać, że fenomen III Statutu, wynika właśnie z twórczego połączenia rodzimej tradycji prawnej z prawem rzymskim, które pomogło twórcom Statutu uporządkować i ulepszyć zastany porządek prawny, nie rugując jednak tego, co w rodzimych rozwiązaniach prawnych wypracowanych przez pokolenia było z punktu widzenia ówczesnego społeczeństwa porządane. Doskonałym przykładem połączenia elementów rodzimej kultury prawnej z recypowanym prawem rzymskim jest regulacja prawa własności w III Statucie litewskim.

Własność szlachecka w III Statucie litewskim była bowiem szerokim, skutecznym erga omnes, wieczystym oraz dziedzicznym prawem ukształtowanym w dużej mierze na wzór rzymski, wraz z procesem posesoryjnym i petytoryjnym. Jeśli chodzi o publicznoprawne gwarancje jego nienaruszalności — były one jeszcze silniejsze niż w starożytnym Rzymie, nie znał bowiem III

Statut przymusowego wykupu dóbr, a stojąc na gruncie wyrastającej z rodzimej kultury prawnej zasady rządów prawa, chronił szlachtę przed wywłaszczeniami ze strony panującego. Odmienne niż w prawie rzymskim, a zarazem niezwykle ciekawie przedstawiała się natomiast na gruncie uregulowań III Statutu kwestia przeniesienia prawa własności - w tym aspekcie z całą mocą ujawnił się wpływ rodzimej tradycji prawnej, przywiązującej niezwykle wagę do własności ziemskiej i pewności obrotu nieruchomościami. Pojawia się bowiem w III Statucie konstrukcja prawna jak na owe czasy bardzo nowoczesna, która i dziś, w udoskonalonej formie, stanowi w wielu porządkach prawnych, opierających się na tradycji europejskiej, podstawowy sposób przeniesienia własności nieruchomości - abstrakcyjna umowa rzeczowa, wpisywana do ksiąg sądowych (mających walor jawności) pod rygorem nieważności. Można zatem śmiało postawić hipotezę, że III Statut litewski - szczególnie w zakresie regulacji prawa własności, stanowi połączenie rodzimej tradycji prawnej i recepcji prawa rzymskiego. Takie wnioski nasuwają się w wyniku analizy III Statutu za pomocą metody dogmatycznej, historycznej, a także prawno- porównawczej, które w zestawieniu pozwalają prawidłowo odczytać i zinterpretować regulacje III Statutu litewskiego w zestawieniu z normami prawa rzymskiego.

słowa kluczowe: III Statut litewski, własność, przeniesienie prawa własności, umowa rzeczowa, recepcja prawa rzymskiego

Złożona podmiotowość prawna gminy oraz jej implikacje na gruncie prawa cywilnego.

Paulina Wolszczak
(Nauki prawne)

Gmina jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego w Polsce, wyposażoną w sądowo chronioną samodzielność. Gwarancje jej samodzielności stanowią decentralizacja zadań publicznych oraz przyznanie osobowości prawnej i majątku. W doktrynie wskazuje się, że gmina jest szczególnego rodzaju osobą prawną, bowiem jej podmiotowość prawna jest złożona. Składa się na nią nie tylko podmiotowość cywilnoprawna, mająca ponadto ograniczony zakres, lecz także podmiotowość publicznoprawna, której nie posiadają inne osoby prawne.

Cechą charakterystyczną prywatnoprawnej sfery działalności gminy jest nawiązywanie przez nią stosunków prawnych z innymi podmiotami prawa cywilnego na zasadzie równorzędności i autonomii (sfera *dominium*), zaś cechą charakterystyczną sfery publicznoprawnej – kształtowanie przez gminę jako podmiot władzy publicznej w sposób władczy sytuacji prawnej podmiotu prawa cywilnego, będącego względem niej w relacji podległości i podporządkowania (sfera *imperium*). Jednocześnie gmina może także podlegać kompetencji innego podmiotu władzy publicznej jako podmiot administrowany. W zakresie praw i obowiązków w obu tych sferach gmina zachowuje odrębność w stosunku do państwa, także posiadającego złożoną podmiotowość prawną. Kwalifikacja danego zachowania jako należącego do określonej sfery wywołuje istotne wątpliwości w doktrynie.

Wystąpienie ma na celu przedstawienie charakterystyki złożonej podmiotowości prawnej gminy oraz przeprowadzenie analizy wynikających z niej implikacji. Punkt centralny rozważań będzie stanowić w tym zakresie odpowiedzialność kontraktowa lub deliktowa, którą mogą ponieść gmina wobec jednostki lub Skarb Państwa wobec gminy. Przykładami będą stosunki prawne, na podstawie których następuje transfer środków finansowych, tj. z majątku gminy do majątku jednostki (szkoły lub placówki oświatowej) - stosunek dotacji oświatowej, a z majątku państwa do majątku gminy - stosunek dotacji celowej i subwencji ogólnej. Charakter tych stosunków prawnych oraz odpowiedzialności z tytułu ich naruszenia nie zostały wyczerpująco opracowane w literaturze. W badaniach wykorzystano metodę dogmatyczno-prawną, metodę historyczną i metodę empiryczną (analiza orzecznictwa).

Złożona podmiotowość prawna gminy ma istotne znaczenie dla określenia jej statusu na gruncie prawa cywilnego, w tym w szczególności dla ustalenia reżimu prawnego odpowiedzialności gminy oraz Skarbu Państwa wobec niej. W przypadku udzielenia dotacji oświatowej w zaniżonej wysokości gmina może ponieść wobec jednostki odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej. Natomiast w przypadku nieprzekazania gminie środków finansowych w adekwatnej wysokości, a szerzej – naruszenia jej samodzielności, Skarb Państwa może ponieść wobec niej odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej. W sytuacjach tych nie powstaje ani odpowiedzialność kontraktowa ani odpowiedzialność deliktowa na zasadach ogólnych.

słowa kluczowe: gmina, podmiotowość prawna, prawo cywilne